

FOAIA DIECESANĂ

Organ al Eparhiei gr. or. rom. a Caransebeșului

Apare DUMINECA

<p>Prețul Abonamentului: Pentru Austro-Ungaria pa an . . 10 coroane " " " " pe 1/2 an . 5 " " " România și străinătate pe an 14 franci " " " " pe 1/2 an 7 " "</p>	<p>Prețul inserțiunilor: Pentru publicațiuni oficiale, concurse, edicte etc. tipărite de 3 ori, dacă conțin până la 150 de cuvinte 6 cor., până la 200 de cuvinte 8 cor. de aci în sus 10 cor.</p>	<p>Corespondințele se adresează redacțiunei „FOAIA DIECESANĂ” iară banii de prenumerațiune și inserțiuni la ADMINISTRAȚIA Librăriei și Tipografiei diecesane în Caransebeș</p>
---	---	---

Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu

Cu ajutoriul lui Dumnezeu am ajuns iarăș în ajunul marei și santei sêrbători a Nascerii Domnului și Mântuitoriului nostru Iisus Cristos, pe care ângerii din ceriuri au vestit-o oamenilor, lăudând și preamărind pe Dumnezeu, și cântând: »Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ, pace între oameni bunăvoire«.

Mari și minunate sunt lucrurile lui Dumnezeu! Atunci, când în urma păcatului celui dintâiu mai mare și mai simțită era starea cea decăzută și miseria generală a oamenilor; atunci când întunerecul minții era mai lățit; când indiferentismul, necredința, corupțiunea generală ajunsese la culme: iată îngerii vestesc »bucurie mare, că s'a născut Mântuitoriu, Cristos Domnul«; s'a născut Mântuitoriul promis de Dumnezeu protopărinților nostri și prezis de proroci, carele avea să rēdice omenimea din starea ei decăzută și miseră; s'a născut Lumina, carea să împrăscie întunerecul; Învețatoriul, carele avea să aducă omenimea la credința cea adevărată, la cunoscința de Dumnezeu.

Mari și minunate sunt lucrurile lui Dumnezeu, și sânta sêrbătoare a Nascerii Domnului Cristos este o bună ocasiune pentru fiecare creștin adevărat, ca cu inima și sufletul său apropiindu-se de Dumnezeu,

sê-și aducă aminte de toate binefacerile lui Dumnezeu, de atotbunătatea și atotînțelepciunea lui Dumnezeu, și în vederea slăbiciunilor sale proprii, a eventualelor greutăți ale zilei, ce-l apasă, sê-și pună toată încrederea în Dumnezeu și strigând împreună cu ângerii: »Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu«, sê se nisuiască a păși înainte întru frica lui Dumnezeu, viețuind după învețaturile Mântuitoriului Cristos, a cărui nascere s'a vestit de sântii îngerii ca o »bucurie mare«.

Grele și supărăcioase sunt sarcinile vieții, dară aceasta sê nu tulbure bucuria și veselia noastră spirituală în sânta zi a Nascerii Domnului. Ea este un moment, nu de întristare și desperare, ci de înțărare, de reculegere pentru suportarea greutăților și delăturarea pedecilor, ce ni-se ivesc. Aceasta stă nu numai pentru singuraticii credincioși, ci și pentru comunitatea creștinilor ca atare, și în special, pentru biserica noastră.

Biserica dela întemeierea ei a avut sê supoarte atacuri din partea puternicilor zilei, în totdeauna i-s'au pus pedeci la aparința neînvingibile și totuși ea a învins, căci este zidită tare, pe stânca credinții, căci întemeietoriul ei Cristos Domnul a zis: »Nici porțile iadului nu o vor sfărîma«. Cu cât au fost atacurile mai vehemente, mai fără cruțare: cu atât

mai oțelită a devenit ea; cu cât mai mult se făceau atentate la credința creștinilor, cu atât mai vârtos se opuneau aceștia, întăriți și sprijiniți de păstorii lor sufletesci, așezați de Duhul sânt.

Astăzi dacă cugetăm la cele întemplate în timpul cel mai recent, și dacă cugetăm la cele ce le-am esperiat și le esperiem zilnic, trebuie să recunoaștem, că biserica se află iarăș în pozițiune dificilă. De din afară și din lăuntru se ridică inimici puternici, cari atentează la credința cea adevărată a credincioșilor nostri. Sub masca științei și a luminii se tinde a se introduce cel mai adânc întunec, întunec perzătoriu de suflete. Știința și lumina are numai atâta valoare și numai până atunci e binefăcătoare, până când ea se bazează pe adevărata credință și pe frica lui Dumnezeu, la din contră ea seduce pe om și îi periclitează sufletul; i-să întemplă ca omului, care urmând unui fantom nu vede prăpastia, la care ajunge, și astfel cade în afunzime.

A prins mult teren, și durere, vedem că și la credincioși de ai nostri, deși numai sporadic, au prins rădăcini multe rele, ce erau și înainte venirii Mântuitorului: necredință, indiferentism, materialism, înstrăinare dela datinile salutare strămoșesci, dela îndatoririle religioase astfel, încât cu durere trebuie să ne punem întrebarea, oare scăpa-vom de prăpăstiile, ce ne încungiură? Da, de scăpat trebuie să scăpăm, căci însuși Mântuitorul a zis despre biserica sa: «nici porțile iadului nu o vor sfărîma», dară de aici nu urmează, ca să stăm cu mâinile în sîn, ci din contră trebuie să lucrăm, să ne oțelim pe noi însine și pe credincioșii nostri, să căutăm a-i face imuni față cu ispitele diferite, ce nisuesc a-le nimici credința, a-i înstrăina dela religiunea lor strămoșască.

Serbând sânta nascere a Domnului nostru Iisus Cristos, să o serbăm cu vrednicie aducându-ne aminte de cuvintele ingerului, carele a zis păstorilor, că li vestesce «bucurie mare»; nori să nu întunece seninătatea veseliei și bucuriei noastre spirituale, căci Mântuitoriu ni s'a năs-

cut Cristos Domnul, ci să ne apropiem cu inima și cu sufletul de Dumnezeu, și mulțămindu-i pentru toate facerile sale de bine, să ne hotărîm a viețui întru frica lui și după poruncile santei noastre biserici, și să cântăm cu ângerii: «Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu!»

Pace în Biserica din România

(Urmare)

La redeschidere, raportoriul comisiunei, P. S. S. Partenie, cetesce raportul, prin care arată, că comisiunea își însușesce propunerea dlui ministru și roagă pe Sântul Sinod s'o primească.

În urma desbaterilor urmate Sântul Sinod a admis raportul cu 12 bile pentru, una contra și o abținere, după care Sântul Sinod a dat în unanimitate următoarea hotărîre:

Având în vedere propunerea făcută de dl ministru de culte și instrucțiune publică sub Nr. 4830 în cuprinderea următoare: „să se ridice de d'asupra Metropolitului Ungro-Vlahiei, Ghenadie Petrescu, hotărîrea sinodală dela 20 Maiu 1896“;

Considerând căldurosul apel făcut de dl ministru de culte și instrucțiune publică, ce l-a rostit în Sântul Sinod în sprijinul acestei propuneri:

Sântul Sinod, deliberând asupra acestei propuneri conform art. 27 din regulamentul seu interior, a trimis-o în examinarea unei comisiuni compusă de trei PP. SS. membri, cari au prezentat următoriu raport:

Înalt Prea Sântite Președinte!

Subsemnații membri ai comisiunei alese de Sântul Sinod pentru a se rosti asupra propunerii dlui ministru de culte și instrucțiune publică, prin care cere a se ridica de d'asupra metropolitului Ungro-Vlahiei, Ghenadie Petrescu, hotărîrea dela 20 Maiu 1896, întrunindu-se astăzi, 4 Decemvrie, am luat în cercetarea cea mai de aproape numită propunere, și având în vedere temeiurile, pe cari dl ministru le aduce în sprijinul propunerii sale:

Comisiunea în unanimitate, însușindu-și acele temeiuri, recunoasce, că în adevăr, metropolitul Ungro-Vlahiei, Ghenadie Petrescu, a fost judecat în nefință, așa că Sântul Sinod nu a putut cunoasce toate întimpinările la învinuirile, ce i s'au fost adus.

Întrând apoi în examinarea tuturor acestor învinuiri a constatat, că unele din ele cad în competența autorităților laice și că asupra lor s'a pronunțat ordonanța judecătoriaului de instrucțiune din 12 Noemvrie 1896, care a fost anulată.

În ce privesce prima învinuire de domeniul spiritual, intitulată: „lovire directă în contra bisericii ortodoxe prin aceea, că ar fi introdus inovație în serviciul Santei Liturgii, schimbând tipicul serviciului archieresc dela Sânta Liturgie, contra usurilor din vechime stabilite

În această privință, mărturisirea solemnă, ce Mitropolitul Ghenadie a făcut în urmă, că un singur moment în viața sa n'a încetat de a păstra dogma Sântei Treimi, care este prima între primele dogme ale religiunii creștine :

Comisiunea s'a convins, că aceasta învinuire nu mai putea sta în picioare ;

Considerând, că după Sântele Canoane, și anume, după canonul 139 din sinodul dela Cartagena, toate învinuirile cad prin faptul numai, că prima învinuire a căzut, — că acest canon este imperativ, glăsuind în următorul mod : „au plăcut ca de câte ori clericii se pâresc de câtră părși cu multe vinovății și dacă de dênșii, pentru ceea ce întâiu s'a lucrat, nu s'a putut dovedi, pe celelalte după aceasta să nu primească“ ;

Considerând apoi căldurosul apel, ce'l face dl ministru de culte și instrucțiune publică, în interes ca pacea să se introducă în Sânta noastră Biserică, pentru ca așa să se cimenteze unirea și dragostea între episcopi și metropoliți și între clerici și între cei lumeni, și că nici un sacrificiu nu trebuie cruțat când este vorbă de a păstra pacea în Sânta noastră biserică de răsărit :

Comisiunea, cu unanimitate, este de părere, ca Sântul Sinod să admită propunerea făcută de dl ministru de culte și instrucțiune publică și în conștiință să hotărască ridicarea de d'asupra metropolitului Ungro-Vlahiei, Ghenadie Petrescu, a hotărârei dela 20 Maiu 1896.

Primiți, vă rugăm, Înalt Prea Sântite Președinte, profundul respect, ce vă păstrăm.

Silvestru, episcop al Hușilor,

Ghenadie, episcop al Rîmnicului,

Partenie, episcop al Dunărei de jos.

Având în vedere considerantele și conlusionile acestui raport pe care-l aprobă, Sântul Sinod, călăuzit de cuvintele Domnului Dumnezeu și Mântuitorului nostru Isus Cristos, care a zis Sântilor sei ucenici și apostoli, ai căror umiliți următori suntem : „Pace voaună, pacea mea dau voaună, ca se vă iubiți unii pe alții, căci în aceasta vor cunoaște toți, că ai mei ucenici sunteți, de veți avea dragoste între voi“,

Acestei porunci, dorind a urma cu toții și încredințat Sântul Sinod, că unirea și dragostea sunt singurele, care dau omului liniștea conștiinței și 'l fac fericit în lumea aceasta și-l pregătesc pentru a moșteni viața viitoare,

Considerând, că numai prin unirea și dragostea cea dintre noi, se va preamări Dumnezeu cel în Treime: Tatăl, Fiul și Duhul Sânt ;

Având de a pururea în vedere aceste sante și Dumnezeuști precepte, Sântul Sinod, cu puterea harului, ce i-s'a dat de câtră Domnul nostru Isus Cristos întru Duhul Sânt de a lega și deslega, hotărăsece :

„Redică de de-asupra metropolitului Ungro-Vlahiei, Ghenadie Petrescu, hotărârea dela 20 Maiu 1896“.

Această sentință s'a rostit de Sântul Sinod prin organul I. P. S, președinte D. D. Iosif metropolitul Moldovei și Sucevei, în ședința sa dela 4 Decembre 1896, și s'a semnat de P. P. S. S. membri precum urmează : † *Iosif*, metropolitul Moldovei. † *Ghenadie*, al Rîmnicului. † *Dionisie*,

al Buzeului. † *Silvestru*, al Hușilor. † *Gherasim*, al Argeșului. † *Partenie*, al Dunărei-de-jos, † *Ar. Valerian* Rîmniceanu. † *Calistrat* Bărlădeanu. † *Dositeiu* Botoșăneanu. † *Iovanichie* F. Băcăoanu. † *Pimen* G. Piteșteanu. † *Meletie* Gălățeanu. † *Nifon* N. Poleșteanu.

Subsemnatul mă unesc cu hotărârea Sântului Sinod, cu rezervă asupra întâiului considerant în raportul comisiunei.

† *Atanasie* M Craioveanu.

Cu Executarea acestel sentințe a fost însărcinat de regele Carol I. ministerul cultelor și instrucțiunei publice.

Aducându-se aceasta sentință la cunoștiința I. P. S. S. Mitropolitului primat, I. P. S. Sa înaintează următoarea dimisiune :

Majestății Sale Carol I, regele României.

Sire,

Dela începutul crizei dureroase, prin care a trecut de atâtea luni Sânta noastră biserică română, 'mi-am pus toată nădejdea în dreptate Majestății Voastre.

Acum când dreptatea mi s'a făcut și sânta noastră biserică nu numai este turburată de nisce întemplări pe cari eu, urmând pilda Mântuitorului, m'am hotărît să le uit, nu voesc să se creadă, că aș fi pedecă la dragostea și liniștea, care trebuie să domnească printre păstorii sufletesci ai neamului nostru ;

Prețuind mai mult binele santei noastre biserici și pacea supușilor credincioși ai Majestății Voastre decât deșertăciunile slavei și a măririlor, rog pe Majestatea Voastră să binevoiți a-mi primi demisia din scaunul de metropolit primat al țării.

M'am ținut statornic în fața nedreptății, prilej de vrajbă între frații mei întru Christos nu voiu să fiu.

De aici înainte, ca și în trecut, mă voiu ruga lui Dumnezeu pentru liniștea și bunăstarea santei noastre biserici, pentru înălțarea și propășirea patriei și pentru sănătatea și îndelunga viață a Majestății Voastre și a întregii dinastii.

Sunt al Majestății Voastre prea supus și prea plecat smerit rûgător câtră Dumnezeu pentru Voi și dinastia Voastră.

† *Ghenadie*, metropolit primat.

1896, Decembre 4.

Demisiunea I. P. S. Sale metropolitului primat, D. D. Ghenadie Petrescu este primită și cu afacerile eparhiei se încredințază P. S. Sa arhierul Meletie Gălățeanul, vicariul Santei metropolii, până la alegerea noului metropolit primat.

(Va urma)

Corespondență

Clopodia, la 18 Decemvrie 1896.

Ziua de 8 Decemvrie a fost o zi, care pentru comuna bisericească din Clopodia va rămânea neuitată. În această zi s'a sântit biserică noastră, care fiind aproape ruinată, s'a renovat în decursul

acestui an. Când s'a zidit biserica aceasta, nu se poate ști; dar după datele, ce le avem, ea a fost renovată sub domnia împărătesei Maria Teresia. La anul 1858 unindu-se mai toți credincioșii ei, biserica a ajuns proprietatea greco-catolicilor, cari mai târziu fură siliți s'o părăsească, fiindcă două familii Crăciun și Ciocărlan n'au voit să treacă la unire. Uniții, după ce au fost scoși din biserica noastră, nu-și căutară de drum. ei cu puterea intrară în școala noastră greco-orientală, ca să-și țină serviciul divin, dar o pățiră și aci, că fură scoși afară, și astăzi stau într'o chilie a preotului lor, numită capelă. În anul 1859, 150 de suflete au repășit dela unire, și astăzi biserica noastră numără 450 suflete.

Din anul 1858, va să zică dela începerea unirii în aceasta comună să prerindiră 10 preoți, până la venirea dlui Ioan Alesandrescu, care veni în comuna noastră ca preot la anul 1888. La venirea lui în comună ce află? Află sta biserica, la care era turnul ruinat și fără cruce, află o școală ruinată.

Domnul preot Ioan Alesandrescu nu și-a perdut curajul, după cum au fost ceilalți preoți înainte de domnia-sa, ci înduplecă pe parochienii săi, (cu toate că nu era nici un cruceriu în lada s. biserici) a renova turnul s. biserici, care lucru a costat aproape 280 fl.

Tot asemenea făcu cu renovarea școlii. Dl preot văzând, că e necesitate foarte mare, ca să renoveze școala, înduplecă pe poporeni săi de luară dela marele proprietariu 350 fl. v. a. pentru care suma, comuna se deobligă să taie proprietariului 100 jug. de grâu, — iară cătră cele 350 fl. căpătate, mai făcu repartiții pe credincioși și astfel renovă școala.

În anul curgătoriu domnul preot Ioan Alesandrescu în conțelegere cu credincioșii săi, s'au apucat de renovarea s. biserici. La aceasta renovare au contribuit și Majestatea Sa bunul nostru Rege încă în anul 1894 cu 150 fl., apoi la intervenirea dlui preot, și Ilustritatea Sa dl Dr. Victor Molnar, proprietariu mare, cu lemné.

Renovarea s'a finit cu ajutoriul lui Dumnezeu și așa în 8 Decembrie a. c. s'a sănțit prin Prea On. Domn adm. protopresb. *Mihaiu Juica*, ca trimis al Prea Sântitului Domn Episcop. La actul sănțirii a asistat părintele Luca Lazarescu din Ferendia și Ioan Alesandrescu din Clopodia; iar răspunsurile în decursul s. sănțirii și a s. liturgii le-au dat domnul învățătoriu Achim Miloia cu corul său de copii în numer de 40, care întru adevăr au făcut o impresiune foarte plăcută asupra poporenilor, cari cu toate că s. biserică e destul de spațioasă, trebuiau să șadă și pe afară. În decursul serviciului divin P. O. D. administrator protopresb. a ținut o frumoasă cuvântare, ce a stors lacrimi de bucurie din ochii poporului. La sănțire au fost și foarte mulți străini.

Astfel s'a petrecut actul sănțirii a s. biserici. Trăiască Prea Sântia Sa Domnul nostru Episcop, trăiască domnul adm. protopresb. Mihaiu Juica, care n'a cruțat timp și osteneală și a participat la actul sănțirii, trăiască preotul nostru Ioan Alesandrescu, care întru adevăr este un adevărat părinte al nostru și care a mântuit comuna noastră de calea cea rătăcită!

Adaus

la *Procesul lui I. I. Clain*

6.

1744. Noemvrie 16.

Răspunsurile lui Clain înaintea comisiei însărcinate în Viena cu cercetarea acțiunilor lui dela Iunie 1744; excerpt făcut de L. Rosenfeld

„Accersito in illam (commissionem) Eppo Clein, pro danda solum informatione in facto, non vero per viam inquisitoris communicantur (sc. puncta) diserte declarando, illi per hanc informationem circa competentiam fori quoad personale neut quam praejudicari, et occurrentia forte puncta spiritualia ad forum Ecclesiasticum remissum iri, atque hunc in finem haec ipsa puncta debito loco, pro formanda inquisitione (si ita visum fuerit) communicari.

*) At Eppus, dum dicta Puncta sibi praelegi cepissent, non obstante praemissa evictione, forum illius Commissionis declinare tentans cum provocatione ad suum forum legale, formale examen coram illa subire detrectavit, ac tandem informationem super interrogatoris sibi prael-gendis ita solum obtulit, ut cras retractare possit.“

La primele întrebări, relative la starea unirei și cauzele nefavorabile dezvoltării ei, Clain răspunse:

„Unionem in clero durare; sed opud seculares non ubique vigere. Aliquos enim pagos eiecisse popas suos ex Ecclesiis, praesertim postquam idem Eppus e Trannia discessisset. Imo eo etiam praesente, petiisse aliquos, ut saltem singulos popas non Unitos ipsis concedat, quibus alimonia duplicata parati essent; in hoc quidem casu Unitos etiam Popas in immunitate ab oneribus conservare velle; secus popas unitos maltratos, et deinde in alias regiones migratos. Iam eo rem devenisse ut non permiserint infantes baptizari a popis unitis, sed potius a mulieribus. Quantum ad regiones, hoc malo infectas, magnam partem illius tractus, qui est a Banatu Temesvariensi descivisse ab Unione, quin, uti nunc sibi referrentur per literas Viennae acceptas, hanc defectionem, usque ad Marusium fluvium jam serpsisse, imo Clerum etiam in aliquibus locis, solum conditionate esse Unitum.

*) Aici L. Rosenfeld înseamnă izvorul: *Hof-Kanzlei-Zahl* 320, a. 1745; Dto 249. 1744.

„Recessisse autem ab Unione, pro locorum diversitate, ab aliquot annis, plures, licet alibi alii ad Unionem accesserint; novissime autem praeterito vero, tempore reditus sui, Episcopi, in Tranniam, aliquos Calugeros apostatasse; cum multis aliis occasio perversionis ex eo data fuerit, et adhucdum daretur, quod ingressi sunt in Valachiam cum suis ovibus, dum viderent mortuos suos a non-unitis non sepeliri, ex eo contristati, mox deficerent.

„Dum causam quidem abjuratae Unionis, more suo haecenus etiam usitato, potiosimum eam designaret, quod Privilegia Valachis concessa, non servantur, concessit, Calugeros e vicinis provinciis advenas per Banatum et e Moldavia intrantes, multum turbasse Unionem, dum concionibus suis Unionem damnarent, quorum coryphaeus diceretur esse Presbyter, inter quos unus natus Transilvanus, subditus Kornisianus, qui se Episcopum Hierosolimitanum esse dixerat, nobilis alias in eo, quod septem et mediam mensuras vini una vice ebiberit. Primarium quidem horum, (Wissarionem), venisse per Banatum, et penetrasse usque Cibinium, et licet per interpretem solum populum alloqueretur, per distributas elemosynas plebem allexisse, et magnam illius partem a Banatu usque Cibinium pervertisse; alterum vero, subditum utpote Kornisianum, e Moldavia venisse usque Balásfalvam, et in aliquot pagis similia praedicasse, plebemque pervertere cepisse. Postquam autem captus et coram plebe, quam seducere conabatur, hunc in finem Balásfalvam ad residentiam Eppalem convocata, suas concionas revocare coactus fuisset, cum hac expressione, se potum omnia illa dixisse, et mentitum fuisse, plebem etiam illam respuisse, ac subinde etiam plerosque horum seductorum manu militari captos fuisse“.

Aceste lămuriri priviau §§-ii 1—15 din întrebările puse lui I. I. Clain; la §§-ii următori 16—31 Clain zise:

„Dum alias causas hujus perversionis, praeter non observationem privilegionum gentis Valachicae et simplicitatem poporum, non scire, iterato ediceret, ad quaestiones de Dioecesana Synodo, hoc Anno, circa finem mensis Iunii, Balásfalvae instituta, respondit Eppus Klein: talem Synodum regulariter celebrari debere quolibet Anno; ac ultimariam illam per se dictam fuisse, more consueto, juxta statuta Canonum, Archidiaconis, quibusdam nobilibus, secularibus et nonnullis de plebe, Circularibus, uno mense ante terminum, editis; et quidem illis, qui ex Clero, aut rei, verbi gratia in causa matrimoniali fuerant, sub poena comminatione, reliquis autem sine poena. Hoc quidem factum esse, scivisse tam Guvernatores, quam Generalem Commandantem, eorundem autem consensum ad hoc non requiri.

Quantum ad praesentes in hac synodo, tam de Clero, quam statu seculari, ex Archidiaconis Gr. R. Unitis in Trannia 44. omnes, excepto uno, vel duobus legitime excusatis, fuisse praesentes, quorum quilibet secum adferre solere unum, alterumve popam; vocem autem in synodo non habuisse, nisi vocatos. E nobilibus Valachis aliquos vocatos venisse, de plebe autem plures, quorum aliquos

petiisse popas non-utitos sibi concedi; alios autem de plebe non comparuisse. Fuisse autem promiscue ibi Unitos et non-Unitos; snma praesentium omnium de Clero et populo circiter 150 efficiente, qui relate ad connumerata ante 7 vel 8 annos 85 millia familiarum unitarum, abinde omnino perversione multum imminutarum, sane exiguus censerit possit.

Relate ad quaestionem de propositione in Synodo, a quo? ac quomodo? facta, cunctando aliquantum, respondit: se Eppum fecisse propositionem: 1-mo quisnam inveniri posit modus, ad sopiendum hunc tumultum? 2-do reddidisse rationem, quidnam Viennae efficere poterit cum eorum expensis. 3-io Cum de mandato Suae Majestatis iterum Viennam vocatus fuerit, petiisse sump- tus itineris.

„Negabat autem, se tunc, dum coram synodo, quid Viennae efficere poterit, clare exponeret, illis verbis usum fuisse, quod „speciosis verbis Viennae lactatus fuerit“; negabat porro proposuisse quod Status et OO. in specie Diploma Leopoldinum sine circumscriptione extradere nolint; propositionem valachico idiomate descriptam, extare in Archivo Dioecesano, e qua id etiam prodire, illum proposuisse, quod Status et OO. sine modificatione extradere nolint Diploma Regium, sibi intimatum ab Aula. Omnino curasse in synodo legi Instantiam Statuum et OO., adversus Decretum Suae Majestatis de recipiendis Valachis, in quantum illa gentem Valachicam concernebat; non autem hac lectione congregatos commotos fuisse, verum postquam multos, ut praemissum est, popas non unitos postulantes, Eppus interrogasset, cur tales petant? eos conclamasse: „Nobis promittitis omnia, et mentimini!“ Nec potuisse ipsum Dnum Eppum praesente synodo illos sedare, sed dein privatim ad se vocatos composuisse.

„Peraeque propositionem aliquam circa inquilinos et liberos Valachos in jobbagiones redigendos, non fuisse factam, sed tantum lectam coram synodo Articulum, circa vetitam inquilinorum emigrationem; quod licet jam duobus mensibus antea cognitum fuisset, tamen gentem Valachicam in synodo praesentam illius auditu denuo commotam omnino fuisse“.

*

Aici sē inchee resumatul rēspunsurilor din 16 Noemvrie, sfirșindu-sē ședința comisiunei.

7.

1744. Decemvrie 7.

A doua ședință a comisiunei instituite pentru ascultarea lui Clain, după excerptul lui Rosenfeld.

„Eppus Klein, per nuncios suos, Petrum Aarou, sacerdotem G. R. Unitum, Theologum Romanum et Agentem Hardt, cum protestatione, nunciar i curavit, quod, cum Cardinalis, Nuncius Apostolicus Viennae, ipsi mandaverit ne opud forum respectae personae suae ecclesiasticae, canonibus contrarium, compareat, eo minus ibi respondeat, comparere et oretenus respondere nequeat, ast, ubi

puncta sibi scripto comunicata fuerint, respondere velit. Non tamen Commissio delegata huic petito adstipulabatur, verum per suos nuncios, Eppo renunciat, velit se usque cras scripto declarare: an in sequenti Commissionis sessione comparere at principi terrae, tanquam Regi Apostolico, jubendi auctoritatem habenti, obtemperare, consequenterque ad residua puncta respondere velit; cum ratio non videatur: cur praejudicet Canonibus respondere verbis et non praejudicet respondere scripto? et si respondere non vellet, cum Commissio id ipsum Suae Majestati referre debeat, judicet ipse Eppus, an per hoc suam causam meliorem vel pejorem factururus sit“.

(Va urma).

Continuitatea Românilor în Bănatul timișan

(Fine)

3. Filma.

Toată Dacia o ocupaseră de'nțaiu Goții după trecerea lor peste Dunăre, iar retrăgându-se aceștia, au cuprins'o Gepizii.

Din istoria Gepizilor ne preocupă de astă dată următoarele două puncturi:

1. Ei vorbiau un dialect gotic.

2. Ei au locuit foarte îndelungat într'o parte a Bănătului, fiind astfel vecini cu Românii de acolo, cu Ausonii cei de lângă lacul Alibunar.

În acest mod, prin durata seculară a unui contact fie cât de indirect, Ausonii lui Priscus au fost puși în stare și — am putea chiar zice — au trebuit să împrumte dela Gepizi ori-cari *gotisme*. Cu alte cuvinte, urmele gotice, dacă există unde-va la Români, apoi numai doară în Bănat.

Reposatul filolog bănățean Simeon Manguica, într'un studiu foarte interesant ca adunare de material pentru botanica poporană română (Familia din Pesta, 1874, Nr. 43 - 49; cf. Col. I. Tr. 1876, p. 360), zice între altele:

„Între zine este una cu numele *Filma*, mai mică „dar mai răa, care mai tare chinua sufletul celor morboși „(căci sufletele le poartă ele cu sine, iar trupul stă ca „și amortit acasă în pat), și cele-lalte zine nu strică voia „ei. Despre această zină cei morboși, venindu-și când și „când ceva în fire, se zice că murmură din buze: *Filmo!* „dar nu mă chinui așa tare, ci iartă-mă!“

Filma prin care se idealizează febra la Românii din Bănat, poate să aibă sensul etimologic de „spaimă“

Dacă însă filma însemnează în adevăr spaimă, aceasta caută să fie anume în vre-una din acele limbi, cu cari naționalitatea română va fi avut oare-când vre-un punct de atingere, iar mai în specie Românii din Bănat.

În limba gotică, pe care o vorbiau nu numai Goții propriu ziși, dar și Gepizii cei de lângă Tisa, *filma* însemnează „spaimă“.

Ca nume, goticul film-, de genul feminin, se traduce tot-d'a-una prin „spaimă“.

Deja la Gepizi, poate și la Goții propriu ziși, vorba film-, afară de sensul seu ulflian de „spaimă, cată să fi însemnat o zină, o Nornă sau Valkyriă, căci Românii bănățeni împrumutară dela dînșii nu un cuvânt comun, ci anume personificațiunea cea mitică, ba încă în legătură cu o legendă întreagă de un caracter vechiu germanic foarte pronunțat: „zinele călătoresc purtând sufletele oamenilor morți, iar cea mai rea din ele deși e mică, totuși „poruncesce zinelor celor bune“.

Din cele două cuiburi ale Românișmului, unul la Olt și celalalt la Timiș, Oltenia a fost scutită aproape cu desăvârșire de invasiuni străine, și totuși nu se poate zice, că ea și-a păstrat naționalitatea mai bine decât Bănatul, unde Românul a fost neconținut în contact cu tot felul de neamuri barbare. Cei mai plugari dintre toți Românii prin însăși natura unui pământ roditor peste măsură, Bănățenii se împăcau cu Hunii, cu Gepizii, cu Avarii, cu Slavii, cu Ungurii, hrănindu-i pe toți rânduri-rânduri și lăsându-i apoi pe toți să plece înainte, pe când Românul rămânea pe loc, adevărul *ausoniu* al țerei dela Attila și până astăzi. Ne întrerupta atingere cu străinii l'a făcut pe de o parte mai gelos de propria sa naționalitate și mai conservator de frică de a n'o perde; dar tot-odată, pe de altă parte, memoria acelei atingeri s'a petrificat pe nesimțite, ca neșce straturi suprapuse, în graiul și în legenda Românilor din Bănat, astfel că numai la dînșii noi găsim unele tradițiuni etnice medievale, pe cari în deșert le-am căuta în Oltenia, cu atât și mai puțin în Ardeal.

Vom da un exemplu sau doue.

Am vorbit mai sus despre Gepizi, cari nu erau decât o ramură de Goți. După acești Goți, precum ti numesce și Priscus Bănatul a fost cotropit de Avari, pe cari însă i-au nimicit Francii, anume Carloman prin fiul seu Pipin gonindu-i din regiunea Tisei: „trans Tizam fluvim fugatis“, după expresiunea contimpuranului Eginhard (cf. Zeuss, Die Deutschen p. 738). Bănățenii dară cunoscură acuma doue mari popoară germanice; pe Goți și pe Franci. „În Bănat „până în ziua de astăzi — zice Simeon Manguica (Albina „din Viena, 1866 Nr. 88) — când vine vre-un Neamț „prin sate românesci, se iau copiii după el și strigă drept „semn de batjocură: Neamț! Neamț! Goto-Freanț și tot „mai departe făcând versuri de batjocură, parte rușinoase, „la fiecare sentență de doauă versuri în cadență repetesc: „Neamț! Neamț! Goto-Freanț!“ Din generațiune în generațiune numele românesc din Bănat au făcut pe copiii lor să urască pe vecinii asupritori Goți și Franci, cari vorbiau de o potrivă nemțesce și ale căroră numai, întru-nite în singurul *Gotofreanț*, au ajuns acolo până la noi ca un arhaism supra-viețuit în graiul cel copilăresc.

S'a repetat mereu că „Ler-doamne“, obicnuitui refren al colindelor române, este o reminiscență despre împăratul Aurelian. Această opiniune n'are nici un temei, și chiar nici un sens. O amintire despre Aurelian s'a păstrat totuși, însă numai la Bănățeni; și cauza este că acest împărat, dac de origine și foarte celebru prin

vitejie, se născuse la Sirmium, actualul Mitrovitz, în fața sau la coasta *Bănatului*. Legenda cea bănățenească despre Aurelian merită a fi atinsă aci măcar în trecut.

Frații Schott, în colecțiunea lor cea germană de basmuri române din *Bănat* (Walachische Märchen, Stuttgart 1845 p. 213, 357), au publicat unul intitulat „Mandschiferu“, care li-a fost comunicat din Oravița. Nesciind românesce, frații Schott explicau pe *Măngiferu* prin francesul „mange-fer“, ceea ce ar fi la noi *Mâncă-feru*, nici o dată însă „Măngiferu“, care e pur și simplu rostirea bănățenească cea dialectală pentru numele compus *Mân'-de-feru*, franțuzesce „main-de-fer“.

În basmul din Oravița, sau mai aine în legenda transformată în basm, *Mân'-de-feru* este un om din popor, care își începe cariera ca ostaș de rând, foarte sărac și foarte cheltuitor, plăcându-i mai mult vinul decât femeile, dar de o forță fizică și de o vitejie atât de prodigioasă, încât îngrozesc pe toți și la urma urmelor ajunge împărat. Este caracteristic mai cu samă, cum *Mân'-de-feru* tăia oameni cu sutele și cu miile, ca și când ar fi nescemusce.

N'are cine-va decât să alătoreze legenda bănățenească cu biografia lui Aurelian cea scrisă de Flavius Vopiscus unde ni se spune în tocmai așa despre sărăcia și cheltuielile tcestui împărat, eșit din poporul de jos: „humiliori loco natus“, plăcându-i mai mult vinul decât femeile: „vini et cibi paelo cupidior, libidinis rarae“, ș'apoi de o forță fizică extra-ordinară: „nervis validissimis“, și atât de tăietoriu de oameni, încât într'o singură bătălie a ucis cu mâna sa patru-zeci și opt de dușmani, iar în diferite bătălii din celași resboiu peste nouă sute cincizeci.

De ce însă Bănățenii îl numesc pe Aurelian *Mân'-de-feru*? îl numesc așa fiindcă tot așa îl numiau chiar vecinii Romani, tocmai legionarii, cari serviau sub dânsul pecând el era numai colonel, „tribunus militum“. spre a-l deosebi prin aceasta poreclă de un alt colonel Aurelian, mai puțin bătăios decât dânsul. Ni-o spune foarte neted Flavius Vopiscus: „qum essent in exercitu duo Aureliani tribuni, hic, et alius qui cum Valeriano captus est huic signum exercitus apposuerat manus ad ferrum, ut si forte quaeretur quis Aurelianus aliquid vel fecisset vol gessisset, suggereretur: Aurelianus manu ad ferrum, atque cognosceretur“.

Între latinul „Manu-ad-ferrum“ și între românul „Mân'-de-feru“ există aceeași diferență prepozițională ca franțuzesce între „main-de-fer“ și „main-au-fer“.

Mân'-de-fer, „manu-ad-ferum“, iată dară singurul Aurelian cunoscut Românilor, și numai celor dela Timiș, permițându-ne astfel a înșira acum cronologicesce continuitatea cea teoritotală a elementului românesc din *Bănat*:

sub Traian; sub Aurelian; sub Huni; sub Gepizi; sub Franci. .

Istoriele religioase-morale

Un guvernator al Surinamului a întrebat odată pe negrii săi, că de ce se roagă dânsii lui Dzeu toți la olaltă și la un loc, și că oare n'ar fi mai potrivit să se roage pentru sine deosebit? Și tocmai când puse-se întrebarea aceasta era în apropierea unui foc; iar o neagră bătrână îi răspunse: „Stă-pâne! Dacă ai desbina acești cărbuni, și ai lăsa ca fiecare să ardă pentru sine, vei vedea că se vor stinge: dar privește, toți la olaltă ne dau un foc viu și folositoriu“.

*

Cuprins fiind de o mânia dobitocească un fiu ucise pe tată său. Fapta s'a făcut pe ascuns, nu se scia făptuitorul și gendarmeria alerga în toate părțile să-l afle; dar înzădar, și nimenea nu bănuia pe fiu. Un gendarm ajunsese în codrul orașului acela și acolo află pe fiul celui omorât că ține o boată groscoară în mână și bătea ca un nebun într'o tufă de mesteacăn, în carea era un cuib cu nisce pui de pasere. Gendarmul îi zise să lase în pace sêrmenele păsărele, că nu-i fac doară nici un rău. Dar păcătosul striga ca luat de friguri: „Dar cum nu, dar cine le îndeamnă să-mi strige într'una: ai omorât pe tată tău. Au na duzi și tu“? și bătea în tufiș de-l treceau sudori de moarte. Gendarmul îl duse frumușel la lege și acolo își recunoscu fapta și fii osândit.

*

Un fiu rău își bătea părintele și prinzându-l de pâr îl trăia prin odae. Dar ajungând până la pragul ușii îi strigă tată-s'oi: „Înceată fiule, nu-ți face păcate, căci eu iar numai până aici am trăit pe tată-meu!“

I. Timoteiu, V. 1: „Să nu necistesci pe cel bătrân, ci-l îndeamnă ca pe părinte“.

*

Nu știu pe ce cale, dar badea George ajunsese un bogătan mare și era vestit în noauă sate pentru bogăția lui. Avea badea Georghe și un tată, carele trăia în alt sat, dar trăia în lipsă și sărăcie, căci fiul său era om nemilos și păgân. În o iarnă grea veni bietul bătrân la fiul său și-i arătă sumanul său rupt, prin carele intra grozav nemilosul vânt și îi arătă și mâinile amorțite și vinete de frig și-l rugă pentru un alt suman; dar badea George îi arătă ușa. La câte-va zile veni de nou bătrânul, căci nu-l slăbia frigul, și rugă cu lacrimi pe fiul său, iar acesta nici nu-i mai permise să între în casă-i și așa bătrânul se pune la ușe și se ruga. Atunci badea George luă în mână o lăstăviță de straniu și dând-o fiului său celui de vre-o șase ani, îi zise: „Băete ia această lăstăviță și o dă cerșitorului de afară, ca să-și cârpească sumanul, și să se lase în pace! Cred că i-o fi de ajuns“. Copilașul luă lăstăvița și foarfeci și ieși afară, iar badea George privia prin ușa deschisă să vadă ce va face bă-

iatul. El vede pe copilaș că taie pe furis un petec bun din lăstăviță și-l aruncă după scară în un colț. „Ce faci tu acolo?” îi strigă tatăl său. „Am pus bine, pe când voiu fi mare și vei cere dela mine un suman nou!” zise băiatul. Badea George stătă ca trăsnit; zise apoi copilașului: „Chiumă pe taică-to în lăuntru!” — Și-l puse lângă cuptoriul cald și griji de el ca un adevărat fiu până ce repaasă.

„Ceea-ce sameni, aceea vei și secera!”

Varietăți

Spiritul timpului. „Alkotmány” comunită următorul cas: În comuna Babaréz s'a înființat o societate de lectură catolică. Într'un paragraf al statutelor acestei societăți se zicea: „Toți acei membri ai societății, cari ar comite crime în contra religiei și a patriei, sunt a se eschide din sinul societății”. Înaintate fiind statutele guvernului pentru aprobare, acesta le-a și aprobat, din paragraful citat mai sus, în ministeriul de interne, s'a șters cuvântul „religie”.

Bibliografie. A apărut *Liturgia Sântului Ioan Crisostom* culeasă, aleasă și întocmită pentru corul școlărilor pe două voci: sopran și alt de *Nicolae Ștefu* învățătoriu în Arad. La lucrare s'a luat de basă vechile melodii bisericesti, iar de călăuzi pe cei mai buni profesori români ca Musicescu, Porumbescu, Dima, Vorobchievici, Vidu etc.

Calendarul românului pe anul comun dela Cristos 1896. Anul al IX. Prețul 30 cr. Caransebeș editura și tipariul tipografiei și librăriei diecesane 1896. Acest Calendar cuprinde: *Cronologia* pe anul 1897. *Partea calendaristică cu povețe economice și prevestirea timpului. Genealogia casei domnitoare austriace. Tabela taxelor de posta și telegraf. Scala timbrelor. Șematismul bisericii ortodoxe-orientale române din Ungaria și Transilvania și al diecesei Caransebeșului.* Partea literară: *Primariul satului*, istorioară localisată după Zschoke, de *Sinesiu Bistreaan*. *Sur Vultur*, basm. în versuri de *Al. Muntean al lui Vasile*. Partea economică: *Se plântăm arbori în jurul agrilor nostru. Ceva despre vite. Consemnarea târgurilor din Ungaria, Ardeal și România. Anunciuri.*

Concurs

Pre baza ordinațiunei consistoriale ddto 16. Noemvrie a. c. Nr. 3612 B. se escrie a doua oară concurs de capelan pre lângă neputinciosul paroh Nicolae Popoviciu dela parohia de clasa I-a din Mircovaț, cu termen de recurgere de 30 de zile dela prima publicare în „Foaia diecesană”.

Emolumentele sunt jumătate din toate venitele întregii parohii.

Recurenții calificați sunt avisați, ca recursurile lor ajustate cu documentele prescise și adresate comitetului parohial din Mircovaț, să le subștearnă oficiului protopre-biteral gr. or. rom. din Iam în termenul susindicat.

Se obsearvă, că la acest post pot concurge și indivizi cu calificațiune pentru parohii de clasa a doua, însă aceștia se vor lua în candidare numai atunci, dacă nu vor recurge indivizi cu calificațiune pentru parohii de clasa primă.

Recurenții au a se înfațișa în vre-o Duminecă sau sârbătoare în biserica locală.

Mircovaț în 1. Decembre 1896.

[98] 2 - 3

Comitetul parohial.

În conțelegere cu mine: *Filip Adam*, protopresb.

Conform ordinațiunii Ven. Cosistoriu diecesan ddto 11. Noemvrie a. c. Nr. 3313 B. se escrie concurs de nou pentru întregirea definitivă a parohiei gr. ort. rom. de clasa a II. din comua *Jebel*, protopresbiteratul *Buziașului*, comitatul *Timiș*, cu termen de recurgere de 30 de zile dela prima publicare în „Foaia diecesană”.

Emolumentele sunt:

1. O sesiune parohială comasată

2. Stola usuată

Doritorii de a ocupa această parohie sunt avisați, ca recursurile ajustate conform statutului organic bisericesc și a regulamentului pentru parohii, adresate comitetului parohial, să le subștearnă oficiului protopresbiteral al *Buziașului* în *Ghilad*. Recursurile concurenților necalificați nu se vor lua în considerare.

Recurenții sunt poștiți a se presenta în vre-o Duminecă sau sârbătoare în biserică, dar nu în ziua de alegere.

Jebel, din ședința comitetului parohial ținută la 1. Decembre 1896.

[99] 2—3

Vasilii Ciuta

preș. com. par.

Traian Ionașiu

not. com. par.

În conțelegere cu mine: *Aureliu Drăgan*, adm. protopresb.

De vindut

din mână liberă este o casă în strada *Transilvaniei* Nr. 937, înaintea podului la partea stângă; la casă aparțin 3 chilii, 2 cuini, cuină de afumat, ambit, o cameră, un grajd mic și grădină mare. Întrebări se pot face în aceeași casă.

Vânzătoriu
Iosif Weisz.